

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Ефрем Ефремов, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Медии и комуникации – Медиен език и стил) с дисертационен труд на тема: „Медийната грамотност: разбиране и употреба на медиен текст в горен курс на средното училище“, представен от Нели Илиева, редовен докторант в катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на Факултета по журналистика и масова комуникация с научен ръководител проф. д. н. Андреана Ефтимова

I. Оценка на качествата на дисертационния текст

Темата на дисертационния труд е пряко свързана с един от най-актуалните проблеми, разисквани както от медиазнанието, така и от съвременната хуманитаристика – проблема за медийната грамотност. Разработката е навременна и се вписва в научното дискутиране на обществено значимите въпроси, съпътстващи успешната личностна реализация в условията на дигитално-медийна култура. Изследването е новаторско с разглеждането на въпроса за медийната грамотност в гимназиален етап на средното училище. Проучването на проблема в конкретна училищна среда дава отговори на редица важни въпроси, засягащи цялостния процес на придобиване и развитие на медийна грамотност.

Изложението свидетелства за задълбочено проучване на теоретичните източници и умение за обвързване на съществуващи научни постановки с предмета и с целите на изследването. В първа глава понятието *медийна грамотност* е осмислено в социокултурен контекст и е обвързано с ключови за съвременната хуманитаристика понятия като *масова комуникация*, *медийна култура*, *медиатизация*, *медиаморфоза*. Спецификата на информационното общество и особеностите на медийната реалност са изяснени чрез добре балансираните позовавания на научни трудове на Нийл Постман, Жан Бодриар, Умерто Еко, Мануел Кастелс, Ръбърт Кюби, Александър Фьодоров. Медийната грамотност на гимназистите е осмислена като част от сложните отношения „медия – аудитория“, разисквани в изследвания на Карл Ховланд, Харолд Кели, Алберт Бандура, Стюарт Хол, Сандра Пол – Рокич, Джордж Гербнер, Матю Макалестър и др. Поставени са акценти върху медийните функции и медийните ефекти, разгледани са основните комуникационни модели, чрез които се обясняват връзките между обществените процеси и развитието на образованието. В тази част от работата си докторант Илиева разкрива широк поглед към проблема чрез позоваване на разнообразни и авторитетни източници от различни области на хуманитаристиката.

Във втора глава медийната грамотност е разгледана като резултат от медийното образование и неговите модели. Очертани са възможностите медийното образование да се впише в компетентностния образователен подход, като е изтъкнат интердисциплинарният характер на медийното образование и възможността чрез него да се развиват всички ключови компетентности. Тук докторант Илиева обвързва развитието на медийното образование в исторически план с водещите съвременни тенденции в европейското и в българското образование.

В съответствие с изказаната теза, че разбирането на медиен текст е определящо за медийната грамотност, в третата глава е отделено внимание на спецификата на медийния текст. Изведени са 14 основни негови характеристики, анализирано е присъствието му в учебниците по български език и в цялостното гимназиално образование. Очертана е връзката между обучението по роден език, четивната и медийната грамотност и е отчетено недостатъчното използване на медийния текст в образователния процес. Докторант Илиева демонстрира познаване на спецификата на медийния текст и широкоаспектно разбиране за приложението му в образованието – за работа по конкретни теми, за

осъществяване на междупредметни връзки, за изграждане на гражданска култура, за развиване на езикови компетентности.

От изложеното в теоретичната част проличава способност за цялостен поглед върху проблема и мислене за него както в общокултурен план, така и конкретно в контекста на българското средно образование. Теоретичните наблюдения са обвързани с европейските образователни политики и държавните образователни стандарти в България. Откроява се обективната преценка, че работата за постигане на медийна грамотност е продължителна и комплексна, подчертана е необходимостта да се избягват крайни позиции за медийното влияние върху гимназистите, да се изследват и осмислят медийните функции според особеностите и потребностите на учениците и да се търсят възможности за съвместяване на медийните ефекти с образователните процеси.

За целите на дисертационния труд са проведени два оригинални експеримента, коректно и прецизно описани и анализирани, чрез които се изследва разбирането на медийни текстове с различна степен на информативност. Ясно са формулирани целите на експериментите, убедително са представени избраните методи, аргументирано са обяснени замисълът им и подборът на работните текстове. Проучването за медийната грамотност на учениците от горен курс е осъществено чрез няколко специално създадени анкети, чиито въпроси са целенасочени и разнообразни, дават възможност за задълбочено изследване на различни аспекти на проблема. При изготвянето на анкетите докторантката е проявила умение за комбиниране на елементи от познати модели и разработване на нови и е създала максимално функционални въпросници, в които правят впечатление прецизните формулировки и балансът между различните типове въпроси. Резултатите от анкетните допитвания са обработени коректно, направени са подробни и задълбочени анализи, от които са изведени обобщения. Изказаната хипотеза е проверена и доказана чрез експерименталното изследване, чиито резултати са онагледени чрез множество графики и таблици. Сред достоинства на двата експеримента се открояват внимателният подбор на медийните текстове, съобразен с ученическата аудитория и четенето в училищна среда, решението да се чете онлайн, за да се изследва ситуация, максимално близка до реалността, проучването на уменията за разчитане на визуални образи, придружаващи медийните текстове.

Посочената библиография (114 източника на български, английски и руски език) разкрива осведоменост на докторантката в областта на културологията, медиазнанието, езикознанието, социологията, психологията, педагогиката, методиката на обучението по български език, както и добро познаване на нормативни документи от сферата на образованието.

Дисертационният текст е структуриран според изискванията – съдържа увод, четири глави, заключение, библиография и приложения, фигури (диаграми и снимки), таблици.

Изложението се отличава с много добър баланс между научна стилистика и езикови средства, осигуряващи лекота на четенето. Спазени са книжовните норми.

Авторефератът представя уместно текста на дисертационния труд и в съдържателен, и в структурен план.

II. Приноси на дисертационното изследване

Оценявам приносите на дисертационното изследване като съществени поради следните негови качества:

- Свързва съществуващи знания от различни научни области и целенасочено ги обединява около своя предмет – медийната грамотност на учениците от горен курс.
- Разглежда задълбочено проблема в конкретна образователна среда и очертава ясно параметрите му в нея, задавайки модел на анализ, който цялостно или частично може да се използва за изследване на същия проблем както в други образователни етапи, така и в други житейски области.
- Формулира хипотеза, която се потвърждава чрез проведения експеримент и създава предпоставки за обединяване на експертни и институционални усилия за изграждане на цялостна стратегия за повишаване на медийната грамотност.
- Разработва методология за целите на експерименталното изследване, която би могла да служи за база за следващи проучвания по темата.

- Събира, систематизира и обобщава емпирични данни, които могат да се използват в широк академичен и социален спектър.

III. Бележки и препоръки

Поради изключителната актуалност на темата на дисертационния труд и на базата на изводите, направени в него, смятам, че изследването на Нели Илиева може да бъде продължено в посока на изработване на предложение за комплекс от дейности, чрез които да се придобива и развива медийна грамотност чрез гимназиалното образование. Маркираните в дисертацията възможности за работа с медиен текст дават основание да се мисли за създаване и популяризиране на иновативни образователни практики, в които те да намерят конкретно приложение.

В тази връзка са и моите въпроси към докторантката:

1. Може ли да се създаде модел на обучение по медийна грамотност на учениците от горните класове? Какви конкретни дейности са възможни на ниво училище, клас, учебен час?
2. Какви промени са необходими в образователната система, за да се стимулира работата за по-висока медийна грамотност?
3. Каква би могла да бъде ролята на Факултета по журналистика и масова комуникация в този процес?

IV. Публикации и участия в научни форуми

Нели Илиева има 5 публикации по темата и е участвала в 2 докторантски семинара и 2 международни научни конференции. Публикациите и участията на докторантката в научни форуми напълно удовлетворяват изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ за апробиране и оповестяване на резултатите от изследването според чл. 5, т. 5. Покрити са минималните национални изисквания по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3.

V. Заключение

Въз основа на изброените достойнства на дисертационния труд – новаторски и интердисциплинарен характер, теоретична плътност, оригиналност на експерименталната част, прецизност на изследването и достоверност на изводите, предлагам на Нели Илиева да се присъди научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки.

Дата:

Рецензент: